

ЗА
ВОЛЮ
БАЦЬ-
КАЎ-
ШЧЫНЫ!

ЗВАЖЖАЙ

Часопіс Беларускіх Вэтэранаў. Выдае Камітэт Сувязі Быўшых Беларускіх Байскоўцаў

ZVAZAJ' Veterans quarterly, published by Liaison Committee of Byelorussian War Veterans.

Canada Post: 57 Riverdale Ave., Toronto, Ont., M4K 1C2

U.S. Post: Assn of Byelorussian American Veterans, 9 River Rd., Highland Park, N.J. 08904, U. S.

Год 15

Верасень, 1989

Нр. 3 (55)

ЯК ВАРВАРЫ РУЙНАВАЛІ ПОЛАЦАК

Менскі часопіс "Малодосьць", нр. 3, за сакавік, змяшчае абшырны артыкул "Зруйнаваная памяць муроў", у якім архэалёг Сяргей Тарасаў апісвае як акупацыйны маскоўскі рэжым вось ужо на працягу колькіх дзясяткаў гадоў руйнаваў старажытную сталіцу першай беларускай дзяржавы "слаўны град" Полацк. Да тэкстаў аўтаравога артыкулу, бадай, зусім непатрэбныя камэнтары.

"Час умее паміраць. Няўмольна, непазьбежна. Па ім застаецца ўспамін. Памірае чалавек — застаюцца рэчы, у якіх увасоблены ягоны дух. Знікаюць рэчы, знікае і дух...

Ход гісторыі і лёс чалавека... Гэтыя два непарыўна звязаныя паняцці праз усе варункі часу крочаць побач. Чалавек робіць гісторыю, гістарычныя законы падпарадкоўваюць сабе чалавека. Бывае, яны супярэчаць адзін аднаму. Тады адбываюцца драмы — драмы адзінкавых асобаў або цэлых народаў. І праз многія гады цяжка бывае шукаць правага й вінаватага, адрозніць аб'ектыўнае ад валюнтарысцкага, недасветчаную неадукаванасць ад злачыннага намеру.

Жыццё чалавека ў прасторы стагоддзяў — бліскавіца, якая згасае так імгненна, што не пакідае па сабе й сьледу. Але часам застаюцца справы. Адны — падобныя здзяйсненню Гэракла, іншыя — учынку Гэрастрата. І мусіць насіць іх матухна-зямля, пакуль ня згасне над ёю сонца, а людзі — помніцы, пакуль будуць хадзіць пад гэтым сонцам.

Сёння зь нябыту ў наш абнадзеены век вяртаюцца постаці закатаваных, зьняважаных і ашальмаваных людзей. Мы адчуваем свой абавязак перад іх памяццю, а разам з тым абавязак перад памяццю Бацькаўшчыны, кожнага яе куточка, што моўчкі зьнікалі, ня ведаючы нават сутнасці судовай "справы".

Той, хто прыяжджае ў Полацк, адразу заўважае прыгожыя маляўнічыя плякаты, якія абвешчаюць аб старажытнасці гэтага гораду: 1125 год! Нявоятны падарожнік, убачыўшы такую лічбу, пачынае прыгадваць храмы Смаленску, сьцены Пскова, Сафійскія саборы Ноўгарада й Кіева. Уяўляюцца магутныя камяніцы з высокімі вежамі, залатыя макаўкі раськіданых па навакольні манастыроў, багатыя экспазыцыйныя залі шматлікіх музэяў. Моцна абнадзейваюць бачныя здалёку званіцы Сафійскага сабору, купал Богаяўленскае царквы 18-га стагоддзя. А што далей?

А далей наш цікаўны падарожнік трапляе ў звычайны невялікі гарадок, скрозь забудаваны сталінска-хрушчоўскімі дамамі, наборам ледзь ня тыповых помнікаў, бюстаў і стэл. Ёсць і прыметы дня сённяшняга: шэрыя блочныя хмарачосы з выразнай і тыповай адсутнасцю дэкару, коміны фабрык і заводаў, неад'емны двухпавярховы універмаг і г. д.

"І гэта ўсё?" — здзівіцца ён. Не, ня ўсё. Ёсць магчымасць аглядзець рэшткі велічнага некалі Сафійскага сабору 11-га ст. і яго больш позьнюю перабудову ў 18-м ст., згаданы ўжо Богаяўленскі сабор 18-га ст., дзе цяпер разьмешчана гарадзкая карцінная галерэя, будынак Брацкай школы, у якой выкладаў першы настаўнік Пятра I Сімяон Полацкі. Можна ўбачыць будынак былой лютэранскай кірхі, у якой пасля зацягнутага рамонту нарэшце адкрыўся адзіны ў горадзе краязнаўчы музэй. А яшчэ — домік Пятра I, дзе быццам-бы спыняўся сам цар падчас Паўночнае вайны. Чырвоны мост — сваеасаблівы дзеючы помнік вызваленню Полацка ў 1812 г. І некалькі помнікаў У.І.Леніну. Адзін зь іх, гіпсавы, пахварбаваны бруднай, чырвона-карычневай хварбаю... Ёсць яшчэ помнік камсамольцам, Францішку Скарыну, помнік перамозе... Калі пашанцуе, дык, запытаўшыся мясцовых жыхароў, можна знайсці й былы Спаса-Праабражэнскі манастыр, які быў заснаваны ў 12-м ст. Ефрасіньняй Полацкай. Але гэты аб'ект не заўсёды ўваходзіць у маршруты экскурсіяў, а таму аб ім раскажваюць толькі тады, калі турыстаў правозяць у бок чарговай "адметнай" новабудовы або "гіганта пяцігодкі".

Мясцовыя экскурсаводы могуць раскажаць і пра іншыя выдатныя мясціны, але часцей за ўсё — ня выходзячы з аўтобуса, бо глядзець, уласна кажучы, няма на што. Некалькі гадоў мне падоўгу даводзілася працаваць у гістарычным цэнтры гораду, ды я ніколі ня бачыў пешых экскурсіяў. Між тым у аўтобусах з вуснаў экскурсаводаў проста-такі дуплетамі зьяляталі словы: "там быў", "там знаходзіўся", "некалі стаяў". І толькі вопытны турыст з багатай фантазіяй мог уявіць як "быў", як "знаходзіўся", як "стаяў". І гэтых "быў" ледзь не ўтрая больш за сённяшняя "ёсць".

Скончыў сваё духоўнае існаваньне й Мікалаеўскі сабор. "На жаданьне жыхароў гораду" яго зачынілі, званы зьялі й адправілі на пераплаўку. Шматлікія пахаваньні, якія знаходзіліся ў скляпеннях сабору, перашкаджалі плянам далейшага яго выкарыстання.

ЗА
ВОЛЮ
БАЦЬ-
КАЎ-
ШЧЫННІ

ЗВАЖЖАЙ

Часопіс Беларускіх Вэтэранаў. Выдае Камітэт Сувязі Быўшых Беларускіх Вайскоўцаў

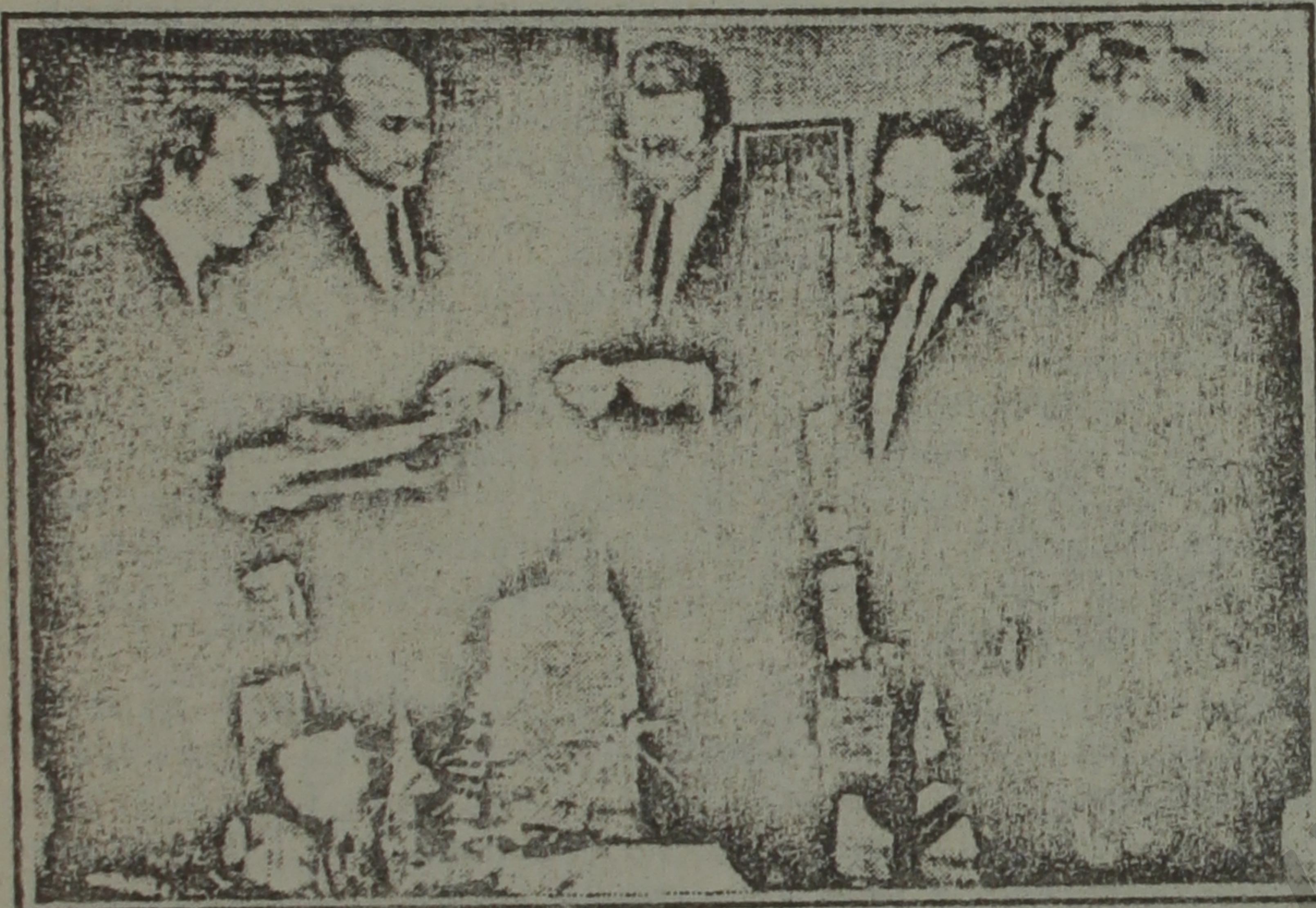
ZVAZAJ, Veterans quarterly published by Liaison Committee of Byelorussian War Veterans. Canada Office: 57 Riverdale Ave., Toronto, Ont., M4K 1C2 U.S. address: Assn of Byelorussian American Veterans, 9 River Rd., Highland Park, N.J. 08904, U.S.

Год 17

Чырвень, 1991

Нр. 2 (62)

ЛІДАРЫ БНФ У КАНАДЗЕ

На прыняцці ў ратушы Таронта, злева направа: Л. Баршчэўскі, З. Пазыяк, мэр Таронта Арт Эглтан, У. Заблоцкі, аддэрман Бойчук і старшыня Галоўнай Управы ЗБК М. Ганько.

Сёлета ў пачатку красавіка ў Злучаныя Штаты прыехалі зь Менску, на запрашэнне БАЗА, выдатныя госці, — яны-ж на чале Беларускага Народнага Фронту, — Зянон Пазыяк, Ул. Заблоцкі і Л. Баршчэўскі. Пасля наведаў розныя інстытуцыі ў беларускіх і амэрыканскіх, кантактаў у Нью-Ёрку і Вашынгтоне, прыехалі яны ў Таронта 15-га красавіка, пабылі ў Канадзе два тыдні і пасялілі адсюль у Кліўленд. У Канаду яны былі запрошаныя згуртаваньнем Беларусаў Канады, што існуе тут ад 1948-га году.

Падарожжа нашых менскіх гасьцей да нас мела важныя заданьні: бліжэй пазнаёміцца з Амэрыканцамі й Канадаўцамі беларускага паходжаньня, сустрэць прадстаўнікоў урадаў абедзьвюх дзяржаваў, навізаць кантакты з эміграцыйнымі, гаспадарчымі, гандлёвымі, навуковымі аддзеламі ўрадаў ці інстытуцыямі. Праграма амбітная, а часу ў абрэз. Кажны дзень перапоўнены. А там, апроч гэтага, трэба тэлефанічна трымаць кантакт з бацькаўшчынай. Менскі страйкуе!

Дарэчы, цікавая дэталё. Канада сваім паслом аплачвае тэлефоны, а вось Менск на гэта ня мае грошай, бо камуністычныя паразіты ішчэ жырэюць пры ўладзе. А прасторы-ж канадзкія, адлегласьці! Самая правінцыя Антарыё тры разы большая за этнаграфічную Беларусь,

нават калі браць пад увагу забраную Вільню, Смаленскі Беласток...

16-га красавіка раніцай гасьцей прыняў у ратушы Таронта мэр Арт Эглтан. Яго цікавіла ўсё пра Беларусь, асабліва-ж палітычныя працэсы дэмакратызацыі й шляхі да рыначнай сыстэмы. Мэр Эглтан даў гасьцям сымбалічныя падаркі ад гораду: гальштукі й прыпінкі. Таронта ёсьць цэнтрам беларускага нацыянальнага і арганізацыйнага жыцьця ў Канадзе. Перад гарадзкой ратушай кажны год, на свята абвешчаныя незалежнай Беларускай Народнай Рэспублікі 25-га сакавіка, лунае беларускі бел-чырвона-белы сьцяг. Ці раз прадстаўнікі "імперыі зла" нападзілі на старшыню гораду за гэты сьцяг на машыце перад гарадзкой ратушай і за тое, што ён 25-га сакавіка абвешчаў "Беларускім Днём".

Перад паўднём таго-ж дня тры паслы зь Менску, ў суправодзе старшыні ЗБК, наведалі Антарыўскі парлямэнт у Квінс Парку. Спікар парлямэнту прадставіў іх прысутным паслом. Як усюды пасяля, так і тут, паслы адкрывалі для сябе новую краіну, што імкнецца да дзяржаўнай незалежнасьці. Трэба нашым чытачом на бацькаўшчыне ведаць, што ў Канадзе і ў Злучаных Штатах, галоўна з прычыны антыбеларускага рэфлексу ў мідыя (у друку й іш.), які стварылі варожыя нам палякі й расейцы, Беларусь як самастойны й культурай багаты народ, як дзяржава зусім у шырокім грамадзтве няведаемая.

Наступнымі днямі нашыя госці зь Менску наведвалі розныя аддзелы ўраду Антарыё, іншыя інстытуцыі. Карысным аказалася візіта дэпартаманту гандлю Антарыё для Усходняй Эўропы, а таксама ўнівэрсытэту ў Гвэлфе, зь ягоным перадавым у краіне аддзелам сельскай гаспадаркі. Гэта было нашым менскім паслом прыемна й цікава паглядзець як гаспадарыць і што гадуе адна зь перадавых краінаў земляробства ў сьвеце. Канадаўцы далі нашым паслом інфармацыі як у будучыні трымаць і пашыраць сувязі для эканамічных інтарэсаў Антарыя і Беларусі. Нашыя госці, — а перадусім старшыня БНФ сп. З. Пазыяк, — выступалі з дакладамі для прафэсараў і студэнтаў таронцкага і аттаўскага Карлтон унівэрсытэтаў. Тэмай была сувэрэнная Беларусь, ну і, вядома-ж, майстры-маляры "перастройкі", што давалі "імперыю зла" да эканамічнае руіны. Гэта-ж у Тароньце, у адказ студэнту сп. Пазыяк заўважыў, што перадавыя краіны Захаду ёсьць пад уплывам "горбыманіі" (Гарбачова тут завуць "Горбы"). Тады з залі пачулася рэпліка, што пад уплывам

ЗА
ВОЛЮ
БАЦЬ-
КАЎ-
■ ЧЫНЫ

ЗВАЖЖАЙ

Часопіс Беларускіх Вэтэранаў. Выдае Камітэт Сувязі Быўшых Беларускіх Вайскоўцаў

ZVAZAJ, Veterans quarterly published by Liaison Committee of Byelorussian War Veterans. Canada Office: 57 Riverdale Ave., Toronto, Ont., M4K 1C2 U.S. address: Assn of Byelorussian American Veterans, 9 River Rd., Highland Park, N.J. 08904, U.S.

Год 17

Верасень, 1991

Нр. 3 (63)

ЯК АРГАНІЗАВАЛІСЯ БЕЛАРУСЫ Ў КАНАДЗЕ

Добра, што менская газэта "Літаратура і Мастацтва" намагаецца інфармаваць сваіх чытачоў рубрыкай "Беларускае замежжа". Дрэнна, што ці раз тыя інфармацыі абалётныя на нейчай фантазіі. Прыкладна, 22. 3.1991 г. газэта дае слова С. Чыгрыну са Слоніму, паводле якога "лятаючы рыцар Грамады, С. Хмара, у 1945 г. .. ужо ў Бэрліне, а з 1945 г. жыў у Канадзе у Таронта". Чыгрын забыўся дадаць, што ад 1945 году Сіняк-Хмара таксама сядзеў на Пятровым пасадзе Ватыкану...

Калі хочаш, чалавеча, адкрываць Амэрыку ці пісаць з фантазіі, дык навошта даверлівых чытачоў "ЛіМу" бянтэжыць?

У 1946 г. у Вялікай Брытаніі паўстала першая беларуская арганізацыя самапомачы — Згуртаваньне Беларусаў Вялікай Брытаніі. Мяне выбралі ў часовую Галоўную Управу ЗБВБ. Таму, што ў чырвені 1947 г. я выехаў у Канаду, управа ЗБВБ запрапанавала мне заняцца арганізаваньнем нашых суродзічаў у гэтай краіне і падала мой адрас для сувязі ў часопісе "На шляху".

Працаваў я тады на ферме ў Ашаве, 45 км. на ўсход ад Таронта. Ліставаўся з суродзічамі, што адраблялі кантракты на фармах і ў пушчах. Прасілі інфармацыяў. У лютым 1948 г., параішыся з сябрамі, купіў у доўг машынапіску й рататар. Гэтак нарадзіўся часопіс "Беларускі Эмігрант". Дзякуючы яму людзі атрымлівалі розныя патрэбныя інфармацыі пра Канаду, Беларусь, нашых выгнаннікаў за межамі. 28. XI. 1948 г. у Тароньце на кватэры Н. Сільвановіча група суродзічаў залажыла грамадзкую беларускую арганізацыю — Згуртаваньне Беларусаў у Канадзе. У першую, часовую Галоўную Управу ЗБК выбралі: старшыня — К. Акула, сакратар — М. Пашкевіч, скарбнік — Я. Пітушка. На наступны год, склікалі першы зьезд сяброў і дэлегатаў ЗБК. Гэтая першая беларуская арганізацыя пасля разраслася, яна існуе й цяпер.

Кажны месяц выдаваўся часопіс "Беларускі Эмігрант". У жніўні 1949 г. у Тароньце залажылі, зь ініцыятывы ЗБК, Беларускі Выдавецкі Фонд і "Беларускі Эмігрант" ад таго часу аж да красавіка 1954 г. выходзіў у форме газэты. Зсамага пачатку арганізаванага беларускага жыцця ў Канадзе мы намагаліся пазьбягаць шкоднага палітыканства, якое ў Нямеччыне, дзе пасля вайны апынулася найбольшая колькасць нашых суродзічаў, называлі "лагерным". Жартавалі: — Паехаў Піліп у палітыку, ды ўсім усякія бязглуздыя грахі вытыкнуў...

Улетку 1949 г. адзін такі піліп прывёз свае ваяўнічыя грамадаўска-ускаласаўскія цымусы-фокусы і да нас. Пра Сяргея Сіняк-Хмару пісаў тады да мяне ягоны супрацоўнік М. Панькоў: "Едзе да вас выдатны й заслужаны барацьбіт за

Беларусь Сяргей Хмара. Будзе вам вялікая помач, калі ён распустыць свае крыльлі". У Нямеччыне гэны Сіняк-Хмара залажыў "сябрыну беларускіх суботнікаў" (пра гэта была згадка ў мюнхэнскай газэце "Бацькаўшчына"). Хмара стараўся здабыць помач украінскіх суботнікаў. Украінцы сыягнулі гэткага "цэннага божага прапаведніка" ўлетку 1949 г. у Таронта.

Сіняк-Хмара, які ніколі не навучыўся беларускае мовы і быў ужо ведамым графаманам у паэзіі, запраўды пачаў "распушчаць свае крыльлі". Я тады рэдагаваў "Беларускі Эмігрант" і гэты новы супрацоўнік, — паверыце, ці не? — пахваліўся мне, што некалі ў вязьніцы "за Грамаду" скончыў "камуністычны інстытут журналістыкі". У Канадзе, як скоро заўважылі нашыя суродзічы, ён пачаў практыкаваць тыя веды з КІЖУ. Уся ягоная дзейнасьць канцэнтравалася на інтрыгах, хвальшы, шантажох супраць Згуртаваньня Беларусаў Канады, Беларускай Аўтакефальнай Праваслаўнай Царквы, Крэдытовай Беларускай Касы і інш. У 1952 г. намагаўся захапіць Беларускі Выдавецкі Фонд і газэту "Беларускі Эмігрант". Калі тое не ўдалося, пачаў выдаваць сваю газэту "Беларускі Голас".

Ад гэнага часу гэты чалавек, якому нехта недзе стукнуў пыльным мяшком па галаве, залажыў многа фікцыйных "інстытутаў", падтрымліваў і праслаўляў шарлатана "патрыярха" Рыжага-Рыскага. Тую газэту ягоную, каторую тут у Тароньце назвалі "памыйніцай", клепа гэты дзівак, якому каля 85 гадоў, і цяпер. У кожным нумары зьмяшчае па некалькі здымкаў Сяргея Хмары, а цяпер ужо ўзяўся хвальшаваць гісторыю Беларусаў у Канадзе. Бачыце, ён пхае тую "памыйніцу" ў Беларусь, дзе непаінфармаваныя або неасьцярожныя людзі бяруць кіжаўска-хмараўскія бязглуздыцы за добрую манэту.

Сёлета ў красавіку наведалі нас лідары БНФ. Наш часопіс "Зважай", у нр. 62 за чырвень, зьмясьціў маю здымку як мэр Таронта Арт Эглтан прыняў лідараў БНФ у ратушы гораду. Гэную здымку, бяз нашага дазволу, Сіняк-Хмара, адрэзаўшы з правага боку фігуры старшыні ЗБК М. Ганько і алдэрмана Бойчука, зьмясьціў у н-ры 362 сваёй "памыйніцы".

Вядома ўсім, што зладзеяў ловяць і караюць. У прэсе за зладзейства ці падобную крамолу караюць высокімі штрафамі. Але каго тут мы маем судзіць? Людзі пытаюцца ў нас, што гэта за дзівак "там у вас" зьдзекуецца зь беларускай мовы, клепа й пэчкае абы-што ў сваёй "памыйніцы" і займаецца зладзействам? З гэтай прычыны нарадзіўся гэты кароткі артыкул. Перасьцярога для непаінфармаваных на бацькаўшчыне, што "беларускае замежжа" дало сховішча і людзём, каторых некалі нехта пыльным мяшком па галовах стукнуў.

К. Акула

4 октября 2016 года Минюст РФ внес Международный Мемориал в реестр «некоммерческих организаций, выполняющих функцию иностранного агента». Мы обжалуем это решение в суде.

Библиотека Международного Мемориала